

BOSHLONG'ICH SINIF O'QUVCHILARNI KITOBXONLIKGA BA TABIA'TGA QIZIQTIRISH

Qurbanova Oynura Matchanovna

Qoraqalpogiston Respublikasi Ellikqal'a tumanining Maktabgacha talim va maktab ta'limiga qarashli №18- sonli umumiy o'rta ta'lim maktabining boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi

Matniyazova Gulyor Aminovna

Qoraqalpogiston Respublikasi Ellikqal'a tumanining Maktabgacha talim va maktab ta'limiga qarashli №18- sonli umumiy o'rta ta'lim maktabining boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8361840>

TA'LIM-TARBIYA TIZIMI: TARAQQIYOTNING YANGI BOSQICHI

(Sh.Mirziyoyev)

Annotatsiya: *Ushbu maqolada, boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilim saviyasini oshirish hamda nutq madaniyatini rivojlantirish maqsadida, fan to'garaklarni rivojlantirish. Maktabda boshlang'ich sinf o'qituvchisi keryativ rivojlanishi ko'rsatib beriladi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kitobxonlikka bo'lgan qiziqishini orttirish yo'lida xalq og'zaki ijodi namunalardan foydalanish haqida ma'lumot hamda ayniqsa, hozigi davr talabi bo'lgan kitobxonlikka o'quvchilarni yoshligidan qiziqtirish pedagoglarning burchi ekanligi haqida ma'lumot berib o'tiladi.*

Kalit so'zlar: ta'lim; o'quvchi yoshlar, to'garak, savodxonlik, kitobxonlik, xalq og'zaki ijodi, ta'lim-tarbiya, kitob, yosh avlod, ona, ustoz.

Boshlang'ich sinflarda kitobxonlikni rivojlantirishdan asosiy maqsad bolalarni bilish anglash mustaqil bilim olish, va bilim olishga bo'lgan qiziqishlarini oshirishdan iborat. Keryativ pedagog o'quvchi uchun barcha mahoratini ishga soladi. Mavzularni nazriy va amaliy tarzda olib boradi. Shu jumladan har bir dars mashg'ulotlarimiz o'quvchi uchun bayramona kayfiyat bag'ishlaydi nega deganda darsni boshlashdan oldin, o'quvchilarni kayfiyatini ko'taramiz.

O'quvchilarni yod olish qobiliyatini kuchaytirish maqsadida sher va qoshiqlar yod oldirishni yo'lga qo'yilishi o'quvchi bilimdonligini va zukoligini amalga oshiradi. O'qituvchi dars jarayonida va to'garak mashg'ulotlar davomida o'zining keryativligini namoyish qilishi kerak. Bolalarni qobilyatiga qarab ish olib boriladi va bu qiziqishlarni mashg'ulotlar davomida rivojlantiriladi. O'qituvchi o'z qobiliyatini korsata olsa yani pedagoglik mahoratini ko'rsata olsa, sinfdagi barcha o'quvchilar o'zlashtirishi yaxshi bo'ladi. Buni biz amaliy mashg'ulot darslarimizda yaqqol ko'ramiz. Darsdan keyin to'garak mashg'ulot o'quvchi uchun darsni chuqurroq organishga qizishi yanada o'qituvchiga kuch gayrat bagishlaydi. Saiffatli ta'lim faqat o'qituvchiga bog'liq emas, nega deganda boshlang'ich sinf o'qituvchisi bilan ota-nalar xamkorlikda ish olib borishi kerak. Bilim uchun poydevorni maktabda muallim qo'yadi, u go'yoki me'mor, bezakchi, bolani to'g'ri yo'lga boshlovchi mutaxassisdir. Muallim o'z kasbining ustasi bo'lsa, ta'lim sifati ham o'sadi. Ammo tasavvur qiling: bolaning xotiri parishon, tushkun kayfiyatda o'tirsa-yu, o'qituvchi ming jonini koyitganidan nima naf? Fanlardan o'zlashtirishi past bo'lgan o'quvchining muvaffaqiyatsizligiga faqat o'qituvchi aybdor emas. O'quvchidagi bunday holatga, aksariyat hollarda, oiladagi tushunmovchiliklar ham sabab bo'ladi. Bola ota-onasi bilan yaxshi munosabatda bo'lib, ertalab yaxshi kayfiyatda uydan chiqsagina, darsga chin ma'noda quloq soladi. Demak, ta'lim sifati oshirishda ota-onaning ham ishtiroki muhim va bu ishtirok ota-onalar majlisida hozir bo'lish bilan ado etilmaydi. O'quvchilarni tabiyatni sevishtga qiziqtirish kabi bir qancha tadbirlar va mashg'ulotlar amalga oshiriladi tabiy va suniy ekosistemalar to'g'risidagi tasvurlar o'rgatiladi. O'quvchi bajarishi uchun bunday topshiriqlar beriladi,

O'quvchilar uchun maktabda bir ancha to'garaklar faoliyat olib boradi kitobxonlik ga qiziqishlarini oshirish va shuningdek tabiatni sevish, hayotga bo'lgan muxabbat xisini aziz ustozlar yarata oladi buning uchun anch mehnat talab qilinadi.

REDMI NOTE 8
AI QUAD CAMERA

REDMI NOTE 8
AI QUAD CAMERA

«Ma'naviyat maktabdan boshlanadi. Maktablarda ta'lim sifatiga qanday e'tibor bersak, ma'naviyatga ham shunday e'tibor berishimiz kerak», — dedilar Shavkat Mirziyoyev.

Shu maqsadda o'quvchilarning dunyoqarashi va iqtidorini oshiradigan, turli yoshdagi sinflar uchun mo'ljallangan ma'naviyat kitoblari yaratish bo'yicha tavsiya berildi. Maktabdan tashqari ta'limni rivojlantirish masalasiga ham to'xtalib o'tildi. «Barkamol avlod» maktablari faoliyati va infratuzilmasini yaxshilash bo'yicha besh yillik dastur ishlab chiqish, ularda STEAM yo'nalishlari bo'yicha to'garaklar tashkil etish vazifasi qo'yildi. Xalqimizda "Yoshlikda olingan bilim - toshga o'yilgan naqshdir"- degan maqol, azal-azaldan mavjud. Shuning uchun, o'zbek xalqida bolalarning ta'lim-tarbiyasiga katta ahamiyat berishadi. Hattoki, tadqiqotchilarning izlanishlariga ko'ra, homilador ayol 9 oy mobaynida o'zida qanday psixo-fiziologik holatlarni o'tkazsa, uning vujudidagi farzandiga uning har bir holati kuchli ta'sir ko'rsatar ekan.

O'quvchilarga ta'lim-tarbiya berish har doim eng dolzarb masala sanalib kellgan. Jamiyating taraqqiyoti insonlarning ongiga, aql-zakovatiga, axloq-odobiga ko'p jihatdan bog'liq bo'ladi. Bolaga yoshligidan uning kelajak hayoti uchun foydali bo'lgan xalq og'zaki namunalardan misollar keltirish, unga turli odob-axloqqa doir "Science and Education" Scientific Journal / ISSN 2181-0842 May 2022 / Volume 3 Issue 5 www.openscience.uz 896 hikoya, ertaklar, rivoyatlar aytib o'tish bolaning kitobxonlikka bo'lgan qiziqishini orttirishga anchagina samara beradi. Bolalarni kitobxonlikka qiziqtirishda onalar muhim o'rin egallaydi. Bolaning qo'lga kitob bergan paytda, uni o'qishga undayotganda, onaning o'zi ijtimoiy tarmoqlarda kun bo'yi o'tirsa, internet sahifalarida behuda vaqtini sarflasa, uning farzandining kitobxonlikka bo'lgan qiziqishi qarama-qarshi tomonga boradi. Bola uchun eng yaxshi namuna uning onasi hisoblanadi. Agarda ona farzandiga kitob bersa hamda uni birgalikda mutolaa qilsa, bolada ham kitobxonlikka bo'lgan qiziqishi ortadi, ham ona-bola munosabatlari mustahkamlanadi. Bolaning kitobga bo'lgan qiziqishi kundan kunga ortib boradi. Agarda, bola onasi bilan mutolaa qilgan kitobini sinfdosh-do'stlari bilan birga o'qishni boshlasa, buning foydasi yanada kuchliroq bo'ladi. Ammo bu yerda o'qituvchi-pedagogning hissasi katta. O'qituvchi kitobxonlikni musobaqa metodi orqali olib borsa, o'quvchilarda qiziqish anchagina ortadi. Negaki bolalar bellashishni, musobaqalashishni, rag'batlantirilishni juda yoqtirishadi. Bolalar oddiy oppoq paxtaga o'xshaydi. Ushbu paxtani qay shaklda kiritish, qay rangda olib borish uning ustozlariga ko'pgina hollarda bog'liq. Ularning yoshligidan murg'ak qalbiga kitobga bo'lgan mehrini uyg'otsak, ular butun umr kitobga tayanib yashashadi. Yaxshi tarbiya ko'rgan kishi eng avvalo el-yurtning, xalqning manfaatini o'ylaydi. Chunki har bir shaxsning baxt-saodat alohida, o'z holicha amalga oshmaydi. Atrofdagilar baxtli va farovon turmush kechirganlarida huzur-halovat hammaga tatiydi. Bu qoida qadim zamonlardan mavjud bo'lib, unga turli davrlarda turlicha amal qilib kelingan. Insoniyat boshidan kechirgan turli jamiyatlarda mafkura, g'oya, siyosiy va ijtimoiy qonun-qoidalar bir-biridan farq qilgan. Ta'lim va tarbiya ishlari ijtimoiy buyurtma sifatida mavjud jamiyatning ehtiyojini qondirish uchun xizmat qilgan. Shu asnoda xilma-xil ta'lim-tarbiya tizimlari tarkib topgan. Yangicha qarashlar, ta'minotlar, nazariya va amaliy tajriba namunalari paydo bo'lgan. Hali insoniyat yozish-o'qishni bilmagan paytlarda yoshlarga ta'lim-tarbiya berish haqidagi qarashlar xalq og'zaki ijodi namunalari aks etgan. Uzoq davrlar tajribada sinalib, sayqallanib borgan. Kuchli tarbiyaviy ta'sir ko'rsatish darajasiga etgan. Yozish-o'qish paydo bo'lgandan keyin ham xalq og'zaki ijodi o'z mavqeini yo'qotmagan, aksincha, yozma adabiyotlar mazmuniga singgan holda ta'sirchanligi yanada ortib borgan. Boshlang'ich ta'lim bola aqliy tarbiyasini kuchaytiradigan, tarbiyaning boshqa yo'nalishlari bilan uzviy bog'liqlikda olib boriladigan, bilim va dunyoqarashning ko'lamini kengaytiradigan, eng asosiysi, yuqori sinflarda muvaffaqiyatli ta'lim olishini ta'minlaydigan bosqichdir. Shu tufayli boshlang'ich sinflarda o'qitiladigan barcha fanlar, ularning bo'limlari, har bir mavzu va tushunchalar alohida e'tibor bilan "Science and Education" Scientific Journal / ISSN 2181-0842 May 2022 / Volume 3 Issue 5 www.openscience.uz 897 tanlanadi. O'quvchining bilim saviyasi va darajasiga mos holda aqlining o'sib borishini ta'minlaydigan, kundalik turmush amaliyotida foydalanadigan, hayotda sodir bo'lgan voqea va hodisalarning mohiyatini anglatuvchi materiallar o'tiladi. Buning uchun har bir fanning mazmuniga kirgan mavzular mutaxassis va olimlar tomonidan alohida tanlanadi. Mana shu jarayonda yuqorida aytganimizdek, xalq og'zaki ijodi namunalari ham o'ziga xos ahamiyat kasb etadi. Xalq og'zaki

ijodi namunalarining yoshlarga ta'lim va tarbiya berishga qaratilganlarini fanda xalq pedagogikasi deb yuritiladi. Xalq dostonlari, maqollar, matallar, topishmoqlar, hikmatli so'zlar, afsona va rivoyatlar yoshlarning dunyoqarashini shakllantiradi, oliyjanob insoniy fazilatlarni tarkib toptiradi. Bola ular orqali o'z xalqining o'timishini, mehnat faoliyatini, orzuhavas va intilishlarini bilib oladi. Xalq og'zaki ijodi namunalari o'quvchilarni bilim olishga qiziqtiradi, ongli va faol o'zlashtirishga imkoniyat yaratadi. Xalq og'zaki ijodi namunalari asrlar davomida tajribada sinalgan, hayotda takror-takror qo'llangan, shubhasiz yaxshi natijalar bergan tushunchalarni aks ettiradi. Bu tushunchalar xalq aql-zakovati va ijodiy mulohazalari bilan sayqallangan, yuksak badiiy qiymat kasb etadigan darajaga yetkaziladi. Bola kamolotining turli davrlariga mos keladigan, ta'limning har bir bosqichida o'rganilishi mumkin bo'lgan xalq og'zaki ijodi namunalari mavjud bo'lib, ularni to'g'ri tanlash, xilma-xil metod va usullardan, vosita va shakllardan foydalangan holda o'rgatish o'qitishning samaradorligini oshiradi. Boshlang'ich sinf o'quvchilariga milliy tarbiya berish kuchaytirilgan hozirgi paytda, ta'lim va tarbiyaning mazmuniga o'zgartirishlar kiritilayotgan sharoitda bolalarni ma'naviyaxloqiy tarbiyalashda xalq og'zaki ijodi namunalari ijobiy natija berishi shubhasizdir. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini tarbiyalashda hech narsani e'tibordan chetda qoldirib bo'lmaydi. Bola tarbiyasida "kichik", "arzimas", "mayda-chuyda", degan narsalar bo'lmasligi kerak. Negaki ana shunday arzimas narsalardan keyinchalik "ulkan" muammolar kelib chiqishini doim esda saqlash zarur. Maktabdan tashqarida, bola televizor va kompyuterdan charchaganida xalq og'zaki ijodi namunalaridan foydalanilsa ham aqliy, ham axloqiy, ham sihat-salomatlik uchun ulkan hissa qo'shish mumkin ekanligi aniqlandi. Bundan ko'rinib turibdiki, bola tarbiyasida otaona va boshlang'ich sinf o'qituvchining birgalikda hamfikir bo'lib ishlashi, kelajak avlodning yuqori darajada bilim, ta'lim-tarbiya olishishiga katta hissa qo'shadi. Shuning uchun, o'sib kelayotgan kelajak avlodning hayotini barbod qilmasdan, ya'ni bolam jim o'tirsa bo'lgani deb, kun bo'yi qo'lga uyali aloqa vositalarini berib, unga mehrsizlik, e'tiborsizlik qilmasdan, ularga mehr ulashishimiz, bolalar qo'lga va dilga kitob berish, ularni o'tmish tarixi bilan tanishtirish, xalq og'zaki namunalari haqida ma'lumot berib, kitobxonlikka bo'lgan qiziqishini orttirish uchun qattiq hamda birgalikda bel bog'lash kerak.

References:

1. [www.#o'qituvchi ta'lim soxasi#,# o'qituvchi t'alim sifati#](#)
2. <https://kun.uz/uz/news/2018/12/04/sifatli-talim-fakat-ukituvciga-boglik-emas>
3. <https://xabar.uz/dyw>
4. Salixov, S. M., & Salixov, T. M. (2022). Musobaqa oldi sportdagi stress va tayyorgarlikning psixologik tomonlari. *Science and Education*, 3(4), 1039-1044. 3. Salixov, S. M., & Nosirova, L. S. (2022). Hissiy irodaviy boshqaruv namoyon bo'lishining yosh va jins xususiyatlariga bog'liq o'zgarishi. *Science and Education*, 3(4), 915-920.